

אמפתיה במיטבה מאת הרב חנניה מנס & הרב שלום עמירה

חלק א'

"והעם לא נסע עד האסף מרים" (במדבר יב טו)

ליל חורף קשה בעיירת לודז' שבפולין. על דלתו של אחד מעשירי העיר – התדפק חכימא דיהודאי, הלא הוא הגאון ר' אליהו חיים מייזל, רבה של העיר לודז'.

העשיר נחפז אל הדלת, והזמין באדיבות רבה את אורחו להיכנס.

אולם הרב נשאר על מקומו בפתח, בעוד פתיתי השלג ממשיכים להיערם על מעילו, ורוח עזה טופחת על פניו של העשיר.

"באתי להתרימך" – פתח הרב – "באתי להתרימך למגבית שאני עורך לרכישת עצים להסקה בבתי העניים, איני יכול להיכנס ולשבת איתך, אני מבקש לשוחח על העניין כאן ועכשיו".

העשיר שמוקיר את הרב, יוצא בהכנעה מביתו, הרב משוחח עם הגביר מחוץ לטירתו והגביר מקשיב לדבריו הנרגשים של הרב. אך לאחר כחלוף כמה רגעים, הוא ממש התחנן:

"כבוד הרב, אשמח מאוד להמשיך ולשמוע את דבריו אבל לא כאן בקור המקפא, אני עשוי להצטנן וליפול למשכב... אני מעוניין לתרום, היכנס נא עימי לבית פנימה".

"עוד רגע" אומר הרב "אני כבר מסיים את דברי".

הרב סיים לדבר והגביר נחפז להכנס לביתו להביא את תרומתו לרב, להפתעתו הוא רואה כי הרב צועד אחריו אל חדר האורחים הגדול והמוסק, ומתיישב בניחותא.

העשיר שהניח תחילה כי הרב בוודאי ממהר מאד, לא יכול היה להתאפק ובעודו מגיש לרב סכום כסף גדול למען העניים שאל את הרב: "מדוע סירב הרב להיכנס תחילה לביתי, לפני שתרמתי את תרומתי? אם יש לכבודו זמן מדוע לא נכנס הוא עימי לחדר האורחים מלכתחילה?"

"העניין פשוט מאוד" - השיב הרב - "רק כאשר עומדים בחוץ וחשים את טעמו של הקור, אפשר להבין את מצבם של העניים הקופאים בביתם הדל, הקור שליווה את שיחתנו סייע לי להתרימך מכל הלב, ופתח את ליבך לתרום תרומה נכבדה כל כך".

את היסוד לכך אנו מוצאים במדרש ילקוט שמעוני:

המדרש מבאר כי נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים לומר כי חטאם של המרגלים היה בזה שלא הסכימו ללמוד ממעשה מרים שדיברה במשה.

כאשר נאלצה מרים לצאת מתוך המחנה, כל עם ישראל עמד על עומדו "והעם לא נסע עד האסף מרים" מדוע עשה כן הקב"ה?

כדי שכל אחד ואחד מישראל יחוש בעצמו את נזק הלשון הרע אך המרגלים לא השכילו ללמוד מכך.

מתוך דברי המדרש אנו למדים שישנם דברים שהדרך להפנים אותם עובר דרך התחושה. תחושת הקור פתחה את ליבו של העשיר לתרום לעניים, ותחושת נזק הלשון הרע הועברה לכל עם ישראל כאילו הם בעצמם דברו לשון הרע (חוץ מהמרגלים) ע"י שנשארו במקומם ולא נסעו הלאה.

אמפתיה

מהי אמפתיה?

לדמיין בסיטואציה מסוימת כאילו אנחנו היינו האחר. הדרך ליצור אמפתיה עוברת דרך תחושת דמיון, אילו הייתי הוא...

הרב ניסה (וגם הצליח...) ליצור אמפתיה אצל העשיר ע"י שירגיש את הקור חודר לעצמותו, הקב"ה גרם לעם ישראל לחוש את עצמם במקום מרים כאילו הם גם דברו לשון הרע.

ומה איתנו?

האם אנו מנסים ליצור אמפתיה כלפי תלמידנו?

לפעמים ילד שלא מכין שיעורים, תלמיד שמתחצף, נער שנראה אדיש, לעיתים קרובות זועקים ללא קול:

"מישהו מוכן לשמוע אותי"???

"אתם מבינים מה עובר עליי"?

איו פירושה של אמפתיה - וויתור על גבולות. אמפתיה גם לא אומרת שהאחריות של החניך עוברת אלינו
אמפתיה מבקשת את הימצאותה של המחשבה שתעבור בנו רגע לפני שנגיב – מחשבת ה'אילו הייתי
במקומו'...

לא אמפתיה

לא פעם אנחנו מוצאים את עצמינו אומרים לתלמיד את המילים האלו ממש:
"אם הייתי במקומך הייתי דואג ל... /אני במקומך לא הייתי מוותר על..."
מה אנחנו מנסים לעשות עם משפטים כאלה? להביא את עצמינו אל מחשבתו של הילד או להביא את הילד
אלינו?
להביא את הילד אלינו.

זה שעת מוסר/ שיחת חזוק/ הדרכה מלב אוהב... זה לא אמפתיה.
אמפתיה אינה מסר, אמפתיה היא תחושה. אני צריך לחיות בתוך עולמו כדי להרגיש את המקום בו הוא
נמצא.

התביעה עלינו לגלות אמפתיה, היא אינה איזה רעיון מודרני המושפע מרוחות זרות הנושבות עד מחנינו
(ועד בכלל) אמפתיה לא עושה את התלמיד מלך ואותנו משרתים, אדרבא, בגלל שאנו בראש, בגלל שעלינו
לדון ולקבוע, לשפוט ולהחליט נדרשים אנו לאמפתיה כדי לדון דין אמת

חלק ב'

בתפקידנו כמחנכים אנחנו משמשים כל הזמן כדיינים, ולפיכך עלינו להתנהל ברוח מאמר חז"ל "ואל תדין
את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות ב' ד'). אם טעינו בשיקול הדעת יש לנו הגנה מיוחדת 'יצא האב
המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו'... (מכות ח' א') אך זאת בתנאי שלא התרשלנו בתפקידנו לבחון
את המצב לאשורו. קודם שנדון את התלמיד, צריכים אנו למצוא את הדרך להגיע למקומו כדי לדון אותו דין
אמת.

וזה לשון מהרש"ל בפירושו על המשנה: "ועל זה אמר אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, כלומר כי יש
סבות הרבה לאדם, ואם היתה אותה סיבה בעצמה מתחדשת עליו כמו שהיא באה על חברו היה עושה ג"כ
מה שעושה חברו."

אנחנו בהחלט מוגבלים מלהכיר את כל הגורמים המשפיעים על התלמיד בשעת מעשה, את הדחפים, כוחות
הנפש, הסביבה החברתית, המשפחה ועוד, אך אנחנו צריכים לחתור למגע. מגע במובן היכרות עם היכולות.

אני רוצה לספר סיפור אישי.

לפני מספר שנים, קיבלתי שיחת טלפון ממשגיח באחת היש"ק הנחשבות, הוא התאונן בפני על אחד מתלמידי
מהעבר שהוא מתנהג לעיתים באגרסיביות קיצונית.

אותו משגיח התמלא חמלה על התלמיד המוכה והגיב בתקיפות גדולה כלפי תלמידי לשעבר, בשיחתנו שהתקיימה יומיים אחרי האירוע האחרון הוא פתח בפני את הסיפור וסיפורים נוספים מהעבר ושאל מה הייתי עושה ומה ניתן לעשות הלאה.

שיתפתי אותו מיד במידע שהיה לי - - התלמיד המדובר חונך בבית באלימות קשה, הוא היה ילד שובב ואביו היה נוהג להכות אותו תמידיו כסדרן, אותו התלמיד סבל מאלימות בשנות ילדותו הראשונות, בשלב מסוים גורמים בקהילה התערבו והתנהגותו של האב התמתנה, אך את פרי הבאזשים מהתנהגותו הברוטאלית של האב, חברי כיתתו של אותו התלמיד זכו לאכול. לימים התברר שגם ביש"ק דפוס ההתנהגות האלים בא לידי ביטוי...

"אם כך" אומר לי אותו משגיח "אז זה סיפור אחר לגמרי", "מסכן, הוא עבר התעללות וכעת הוא מתעלל".

זוהי אמפתיה.

המשגיח ראה את מניעי האלימות של אותו הנער מתוך נבכי נפשו של הנער. ברור שצריך לטפל בו בצורה מקצועית (ואגב, אותו משגיח עשה את זה והציל אותו!) אך זווית ההסתכלות עליו השתנתה כשהובנו הנסיבות. הוא לא סתם נער אלים ומתעלל כי 'בא לו'... הוא לא מתנהג כך כי יש לו יצרים אפלים... יש משהו ש'דוחף אותו' למקום הזה.

לא תמיד אפשר לדעת, לא תמיד אפשר לברר, אך המבט שלנו צריך להיות חוקר. אנחנו צריכים לרצות לדלות מידע כדי להבין, **אנחנו צריכים להתאמן על זה בסיפורים הקטנים.**

בעיניים של ילד, איחור ואפי' איחור כרוני יכול להיות לא כזה נורא (אם בבית שלו מאחרים קבוע...)

לדבר בתפילה, זה לא משהו מזעזע (אם אבא שלו מדבר לעיתים בבית הכנסת...)

לצחוק על חבר, יכול להיות בסדר (כי בבית, אח שלו הגדול כל הזמן 'יורד עליו'...)

לא תמיד נוכל לגלות על מה כל דבר יושב, אך ישנם גורמים שבאופן רוחבי מצריכים מאיתנו לעשות התאמות. ניתן למנות שלשה גורמים עיקריים (מהכלל אל הפרט):

ירידת הדורות – חשיפה גבוהה לתקשורת/מדיה, תרבות מותרות/תרבות פינוק ועוד... שיוצרים פער בהשקפה ובמודעות בינך לבין התלמידים.

הסגנון של תלמידי הת"ת – כאשר אתה המלמד גדלת בבית יותר שמרני או להפך.

מאפייני המשפחה של כל תלמיד ותלמיד – כאשר מאפיינים מסויימים משפיעים באופן מובהק על התנהגות התלמיד.

ומעל הכל, התלמיד עצמו. למשל: כשאתה מגלה שיש לו נטייה להתגאות, אתה למד שהרבה יותר קשה לו לבקש סליחה. כשיש לו נטייה לשטחיות, אתה למד שהרבה יותר קשה לו להבין חומרה של דבר וכן הלאה.

כשאתה מגלה אמפתיה אתה יכול להתחיל לחנך - אתה מגיע אל המקום בו הוא נמצא ומשם אתה מכוון אותו...

ככל שנבין יותר את כלל הכוחות המפעילים את התלמיד שלפנינו תהיה האמפתיה שלנו כלפיו רחבת מימדים, מכוונת ואמיתית.